

Tieslietu ministrija

Projekts Nr.JUST/2010/KPEN/AG/1546 "Atjaunojošā taisnīguma aktuālas problēmas,
risināšanas perspektīvas Eiropas Savienībā"

***Apmācību kurss "Mantas konfiskācijas tiesiskais regulējums
Latvijā un Eiropas Savienībā, tā izpildes mehānisma efektivitātes
nodrošināšana"***

Rīga, 2012.gada 17.-18.oktobris

KRIMINĀLTIESISKĀ MANTAS KONFISKĀCIJA
Prof. K.Strada-Rozenberga

Konfiskācija krimināltiesiskajā jomā

- konfiskācija uzskatāma par mantas bezatlīdzības atsavināšanu valsts īpašumā
- “*krimināltiesiskā konfiskācija*” :
 - mantas konfiskācija **kā kriminālsods**
 - Pamatsods vai papildsods
 - Notiesātajam piederoša manta
 - **noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija**
 - Mantisko jautājumu risinājums
 - Apsūdzētajam vai citām personām piederoša manta
 - **lietisko pierādījumu un dokumentu konfiskācija**
 - Galīgā rīcība ar pierādījumu
 - Apsūdzētajam vai citām personām piederoša manta

MANTAS KONFISKĀCIJAS VEIDI

■ “*krimināltiesiskā konfiskācija*” :

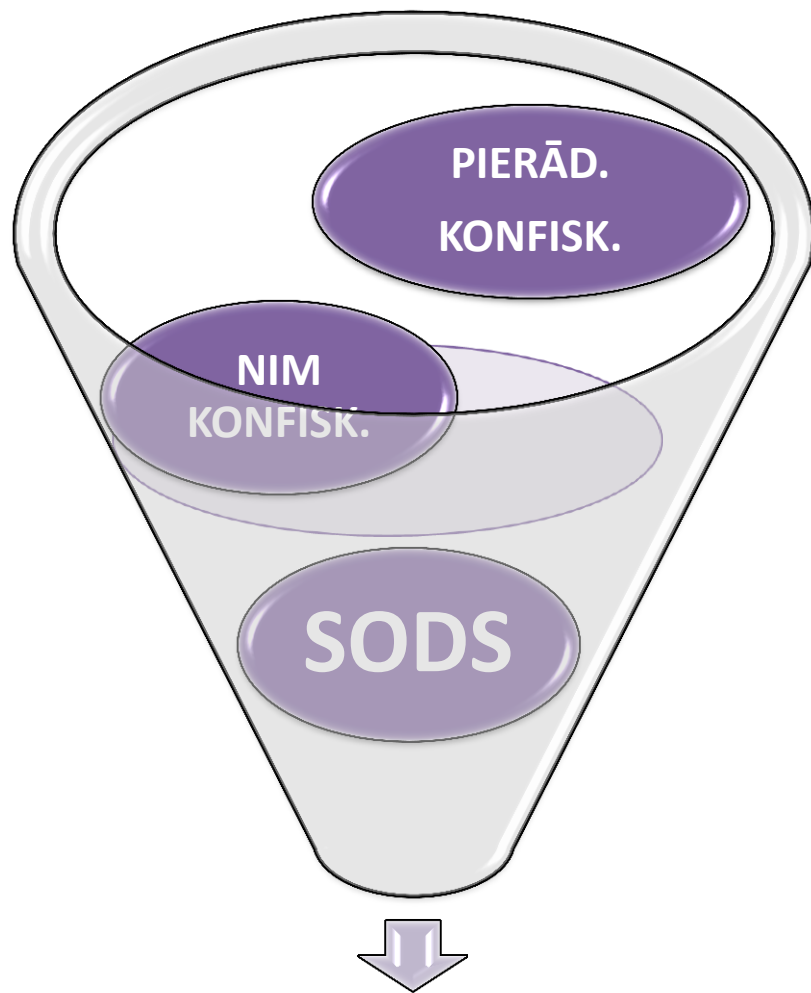
Krimināltiesiskās konfiskācijas veids	Būtība	Uz ko var attiecināt	Kas var piemērot
Mantas konfiskācija kā kriminālsods	Pamatsods vai papildsods	Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, piederoša manta	Tiesa
Noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija	Mantisko jautājumu risinājums	Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību vai citām personām piederoša manta	Tiesa
Lietisko pierādījumu un dokumentu konfiskācija	Galīgā rīcība ar pierādījumu	Personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību vai citām personām piederoša manta	Ikviens procesa virzītājs

! Pārklāšanās

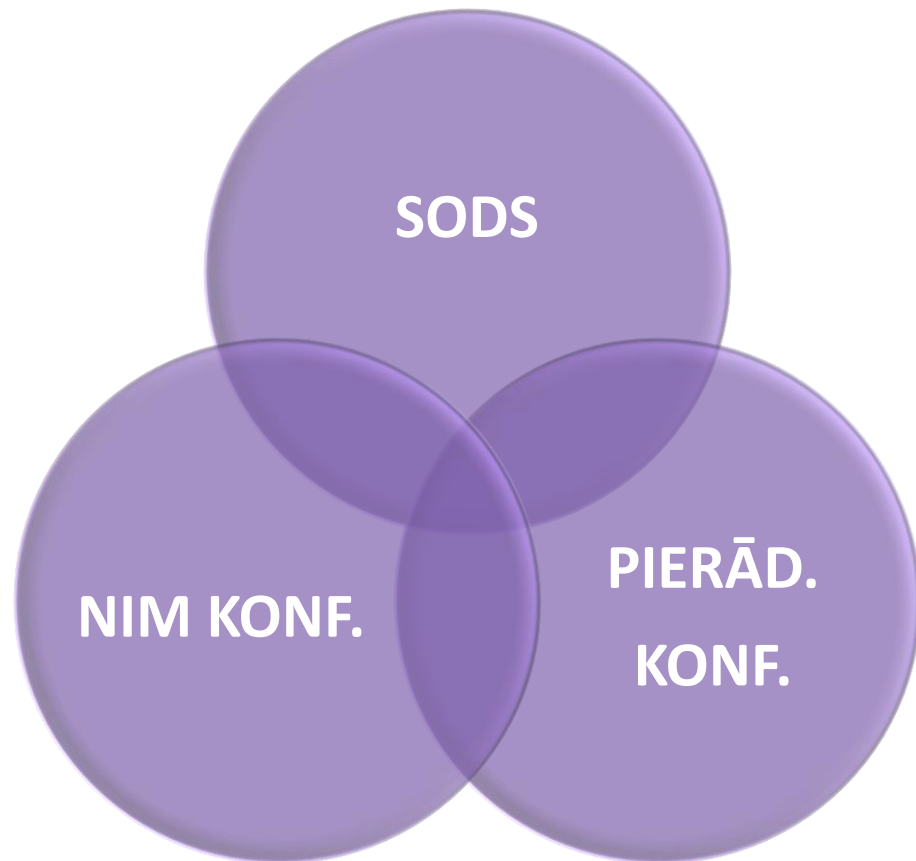
! Nepietiekama nodalīšana praksē

! Nevienveidīga procedūra

Mantas konfiskācijas veidi

«KRIMINĀLTIESISKĀ»
KONFISKĀCIJA

Mantas konfiskācijas veidi

Mantas konfiskācija kā kriminālsoda veids

- pamatsods vai kā papildsods,
- tikai tad, ja tā paredzēta attiecīgā panta sankcijā
- var piemērot tikai tiesa
- var pakļaut tikai notiesātās personas mantu (esošu pie viņa vai pie citām personām)
- var būt pilnīga (visas mantas konfiskācija) vai daļēja
 - *Daļējas mantas konfiskācijas gadījumā konfiscējamo mantas daļu nosaka tiesa*
 - *KL ir paredzēti divi gadījumi, kad jau likumā ir konkrēti noteikts daļēji konfiscējamās mantas apjoms :1) noziedzīgos nodarījumos pret satiksmes drošību konfiscējams transportlīdzeklis un 2) par cietsirdīgu izturēšanos pret dzīvniekiem nosakāma daļēja mantas konfiskācija, konfiscējot dzīvniekus*

Mantas konfiskācija kā kriminālsoda veids

- KL 42.pantā ir iekļauta norāde, ka likums paredz, kāda manta nav pakļaujama konfiskācijai, šāda likuma šobrīd Latvijā nav
- KL sevišķās daļas sankcijās var tikt noteikta gan kā obligāti piemērojama, gan kā alternatīvs sods
- obligāti piemērojamu var nepiemērot tikai tad, ja tiesa nolemj piemērot vieglāku sodu nekā sankcija paredz, t.i. piemērot KL 49.pantu
- KL iekļauta arī kā juridiskai personai piemērojams piespiedu līdzeklis
- tiesiskajā reglamentācijā kopš KL pieņemšanas, veiktās izmaiņas nav bijušas intensīvas
 - kopš 01.01.2005 piemērojama arī kā pamatsods,
 - kopš 01.10.2005 piemērojama kā piespiedu līdzeklis juridiskai personai.

Mantas konfiskācija kā kriminālsoda veids

- **Problēmaspekti**
 - Vai vispār iederīga?

Mantas konfiskācija kā kriminālsoda veids

- „No krimināltiesību viedokļa šo līdzekli nevar attaisnot. .. Visas mantas konfiskācija, ciktāl to izdara fiskālās interesēs, katrā ziņā uzlūkojama par tādu fiska iedzīvošanās līdzekli, kas nav savienojams ar valsts cieņu... Cita lieta – atsevišķu priekšmetu konfiskācija.. kā nozieguma augļu konfiskācija, pret kuru nav nekādu iebildumu. Pilnīgi taisnīgi atņemt noziedzniekam iespēju izlietot priekšmetus, kurus viņš ieguvis vai no kuriem viņš izmantojis labumu ar savu noziedzīgo darbību” (P.Mincs , 1934)
- par atteikšanos no mantas konfiskācijas kā soda- tas „atstātu sekas uz visu tiesībsargājošo iestāžu darbu”, jo „būtu jāatceļ visi naudas un mantas aresti.. Nākotnē, veicot kratīšanas, nebūtu iespējams izņemt naudas līdzekļus, ne uzlikt arestus īpašumiem” (KNAB priekšnieka vietniece J.Striķe, 2010)

Mantas konfiskācija kā kriminālsoda veids

- *“priekšstats par to, ka mantas konfiskācija kā sods ir iespēja atņemt noziedzīgi iegūto ir maldīgs, jo šis institūts tiek attiecināts uz likumīgā ceļā iegūta īpašuma atsavināšanu. Ja valsts vēlas atņemt notiesātai personai mantu, kas tai likumīgi nepienākas (ir iegūta noziedzīgi), tad tai ir jāiet cits ceļš – ir jāpiemēro kriminālprocesuālā noziedzīgi iegūtas mantas konfiskācija” (TM pārstāvis Z.Dundurs, 2010)*
- *“iespējams, noziedzīgi iegūtas mantas visaptverošs definējums Krimināllikumā radītu pamatu, lai atteiktos no vispārējās mantas konfiskācijas soda veida” (ST priekšsēdētājs G.Kūtris, 2007)*

Mantas konfiskācija kā kriminālsoda veids

— *Problēmaspekti*

- *Obligātas piemērošanas gadījumā nav uzskatāma par soda individualizācijas, samērīguma prasībām u.t.t. atbilstošu*
- *Neskaidrs konfiscējamās mantas apmērs*
- *Tiek izmantota tad, kad faktiski nepieciešama NIM konfiscēšana*

NOZIEDZĪGI IEGŪTAS MANTAS KONFISKĀCIJA- NIM izpratne

- viens no mantiskajiem jautājumiem kriminālprocesā
- atkarībā no nepieciešamo pierādījumu apjoma un procesa dalībniekiem uzliktā pierādīšanas pienākuma noziedzīgi iegūtu mantu var iedalīt trijos veidos:
 - t.s. **pierādītā noziedzīgi iegūtā manta** (KPL 355.p.1.d., 356.p.2.d.2.pkt.), t.i. manta, par kuru procesa laikā ir gūti pierādījumi par tās noziedzīgo izcelsmi
 - t.s. **prezumētā noziedzīgā manta**, t.i. manta (KPL 355.p.2.d.), par kuru nav nepieciešami pierādījumi par tās noziedzīgo izcelsmi, bet kura prezumēta par tādu esam, ja vien netiek pierādīts pretējais

NOZIEDZĪGI IEGŪTAS MANTAS KONFISKĀCIJA- NIM izpratne

- iespēja atzīt par noziedzīgi iegūtu gan personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību (apsūdzētajam, notiesātajam u.c.) piederošu mantu, gan arī citai personai piederošu mantu, par kuru šī persona nespēj pierādīt, ka šai mantai ir likumīga izcelsme
- Problēmaspekti
 - KPL 355.p.2.d. formulējums “ir atzīstama”
 - KPL 355.p.2.d. gadījumu loks
 - KPL 355.p.2.d. ietvertās prezumpcijas piemērošanas priekšnoteikumu nepietiekamība
 - NIM satura noteikšana – materiālās vai procesuālās normas?

NOZIEDZĪGI IEGŪTAS MANTAS KONFISKĀCIJA- atzīšana par NIM

– Mantu par noziedzīgu var atzīt

- **KAD?**

- reizē ar procesa gala nolēmuma pieņemšanu
- pirmstiesas procesa laikā, kad process kopumā vēl turpinās

- **KAS?**

- galīgajā procesa nolēmumā var atzīt tikai tiesa vai prokurors
- pirmstiesas procesa laikā, pamatprocesam turpinoties, to tiesīga izdarīt tiesa KPL 59.nodaļas kārtībā,
- pirmstiesas procesa laikā jebkurš procesa virzītājs (tātad kā prokurors, tā arī izmeklētājs) KPL 356.p.2.d.2.pkt. kārtībā

NOZIEDZĪGI IEGŪTAS MANTAS KONFISKĀCIJA- viens no rīcības veidiem ar NIM

- NIM

- atdodama

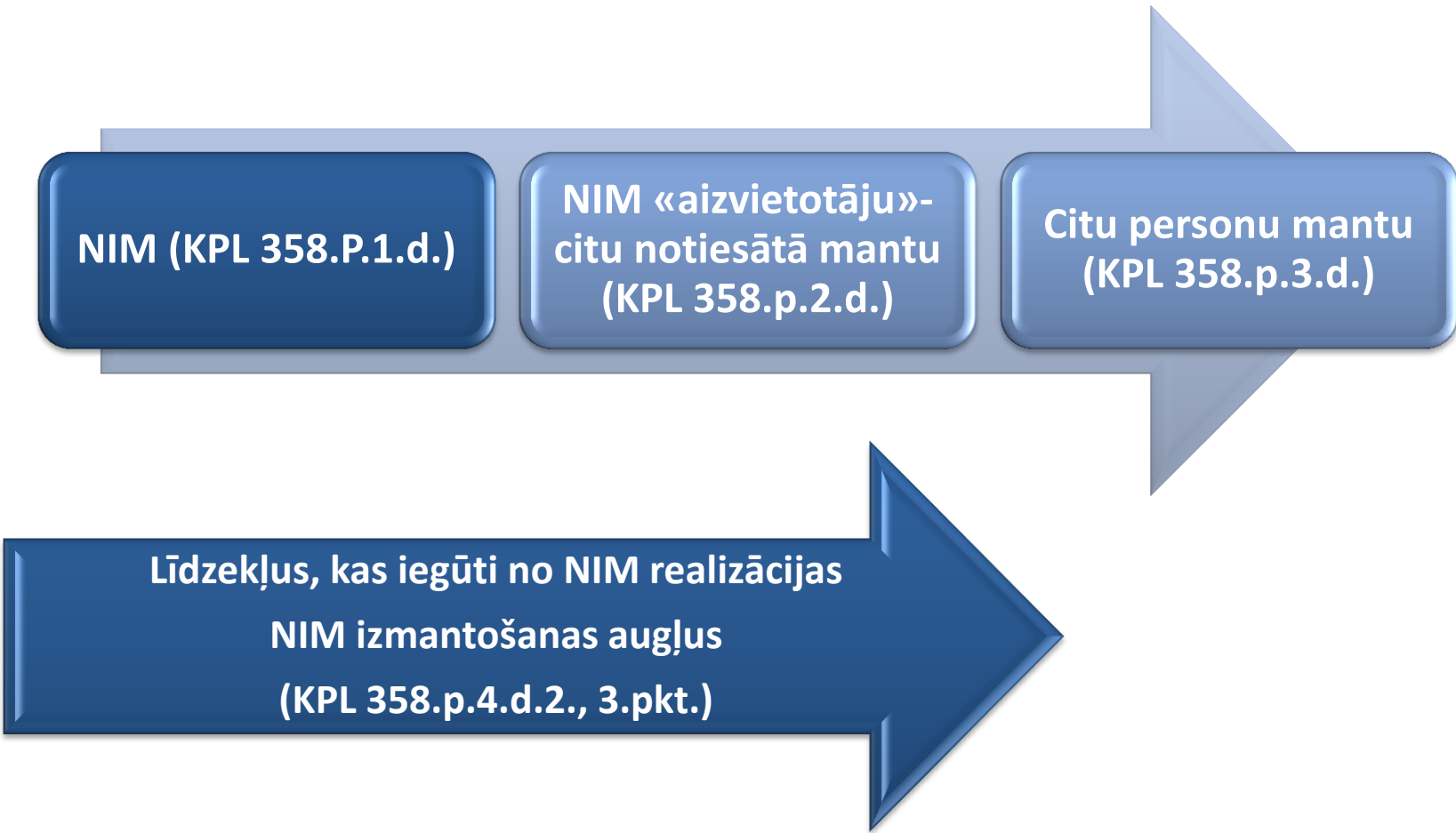
- **Konfiscējama**

*„Noziedzīgi iegūtu mantu, ja tās turpmāka uzglabāšana kriminālprocesa mērķu sasniegšanai nav nepieciešama un ja tā nav jāatdod īpašniekam vai likumīgajam valdītājam, ar tiesas lēmumu konfiscē, bet iegūtos finanšu līdzekļus ieskaita valsts budžetā.
„ (KPL 358.p.1.d.)*

NOZIEDZĪGI IEGŪTAS MANTAS KONFISKĀCIJA- viens no rīcības veidiem ar NIM

- Faktiski saskaņā ar KPL **konfiskācijai var tikt pakļauta**
 - manta un līdzekļi, kuri iegūti noziedzīgi
 - apsūdzētā manta, kura nav iegūta noziedzīgi, bet kura tiek pakļauta konfiskācijai kā noziedzīgi iegūtās mantas „aizvietotājs”
 - citas personas manta, ja pašam apsūdzētajam nav ne noziedzīgi iegūtās mantas, ne mantas ko konfiscēt kā noziedzīgi iegūtās mantas aizvietotāju
 - līdzekļi un manta, kura iegūta no noziedzīgi iegūtās mantas realizācijas un noziedzīgi iegūtās mantas izmantošanas rezultātā

KO FAKTISKI VAR KONFISCĒT?

NIM (KPL 358.P.1.d.)

NIM «aizvietotāju»-
citu notiesātā mantu
(KPL 358.p.2.d.)

Citu personu mantu
(KPL 358.p.3.d.)

Līdzekļus, kas iegūti no NIM realizācijas
NIM izmantošanas augļus
(KPL 358.p.4.d.2., 3.pkt.)

NIM «aizvietotāja»- notiesātā mantas konfiskācija

- **Piemērošanas priekšnoteikums**
 - NIM atsavināta, iznīcināta, noslēpta u.tml. un to nav iespējams konfiscēt
- **Konfiscējamās mantas apmērs**
 - NIM apmērs, kurš būtu pakļaujams konfiskācijai

Citu personu mantas konfiskācija

- **Piemērošanas priekšnoteikums**
 - Nav pieejams NIM «aizvietotājs» – paša notiesātā manta
- **Konfiscējamās mantas apmērs**
 - NIM apmērs, kurš būtu pakļaujams konfiskācijai
- **Kam piederošu mantu var konfiscēt?**
 - Trešajai personai – mantu, kura pēc NN izdarīšanas tai nodota bez atbilstošas atlīdzības
 - Notiesātā laulātai personai – ja vien 1 gadu pirms NN uzsākšanas nav bijusi noteikta laulāto mantas šķirtība
 - Citai personai, ja tai ar notiesāto ir kopēja saimniecība

NOZIEDZĪGI IEGŪTAS MANTAS KONFISKĀCIJA- viens no rīcības veidiem ar NIM

- **Problēmaspekti**
 - **Dažāda definējums mantas “pārejai” valsts īpašumā (konfiskācija, ieskaitīšana valsts budžetā)**
 - **Pārāk plaša iespējamība trešo personu mantas konfiskācijai**
 - **Konfiskācijas tiesiskais pamats – procesuālās normas**
 - **Trešo personu procesuālo garantiju trūkums, īpaši ne-sevišķajā procesā**

LIETISKO PIERĀDĪJUMU UN DOKUMENTU KONFISKĀCIJA

- Rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem un dokumentiem kā pierādījumiem kriminālprocesā var raksturot vairākos etapos:
 - atzišana par pierādījumu un pievienošana lietai
 - glabāšana
 - galīgā rīcība
- **Konfiskācija** – viens no galīgās rīcības veidiem.
 - *„Spriedumā vai lēmumā par kriminālprocesa izbeigšanu norāda, kas darāms ar lietiskajiem pierādījumiem un dokumentiem, proti: „..2) aizdomās turētajam vai apsūdzētajam piederošos noziedzīga nodarījuma rīkus confiscē; 3) noziedzīgi iegūtu mantu un dokumentus confiscē,.. 6) lietas, kuras bija paredzētas vai tika izmantotas noziedzīga nodarījuma izdarīšanai, confiscē.. Ja noziedzīgs nodarījums izdarīts ar rīku, kas pieder citai personai, **konfiskācijai var pakļaut citu aizdomās turētā vai apsūdzētā mantu vai piedzīt finanšu līdzekļus noziedzīgā nodarījuma rīka vērtībā**”. KPL 240.p.*

LIETISKO PIERĀDĪJUMU UN DOKUMENTU KONFISKĀCIJA

- **Var konfiscēt**

- **KO?**

- noziedzīgi iegūtu mantu un dokumentus
 - apsūdzētajam (..) piederošus NN rīkus, arī lietas , kuras tika izmantotas vai bija paredzētas izmantot NN izdarīšanā
 - lietas, kuras tika izmantotas vai bija paredzētas izmantot NN izdarīšanā (?)
 - apsūdzētā citu mantu NN rīka vērtībā

- **KAD?**

- galīgajā nolēmumā
 - t.s. „nosacīti”- uz procesa virzītāja lēmuma pamata, kurš pieņemts vēl nepabeigtā procesā, par lietisko pierādījumu realizēšanu

LIETISKO PIERĀDĪJUMU UN DOKUMENTU KONFISKĀCIJA

- **Problēmaspekti**

- dublēšanās ar NIM/ dažāds risinājums

NIM (KPL 357, 358.p.)	NIM/lietiskais pierādījums vai dokuments (KPL 240.p.)
Atdod, ja nav atdodama – konfiscē	Konfiscē

- nevienveidīga pieeja

KPL 240.p.1.d.2.pkt., 7.d. – aizdomās turētam vai apsūdzētam piederošus NN rīkus konfiscē... Ja pieder citai personai, konfiskācijai var pakļaut citu aizdomās turētā vai apsūdzētā mantu vai piedzīt fin.līdzekļus NN rīka apmērā

KPL 240.p.1.d.6.pkt. – lietas, kas bija paredzētas vai tika izmantotas NN izdarīšanā, konfiscē...

LIETISKO PIERĀDĪJUMU UN DOKUMENTU KONFISKĀCIJA

- **Problēmaspekti**
 - pārspīlēts obligātums
 - lietisko pierādījumu institūta izmantošana tam neraksturīgiem mērķiem
 - īpašuma konfiskācijas tiesiskais pamats – procesuālas tiesību normas

Krimināltiesiskā konfiskācija - ārvalstis

- krimināltiesiskā konfiskācija pamatā ir paredzēta vai nu Krimināllikumos vai speciāli šim jautājumam veltītos normatīvos aktos
- krimināltiesiskā konfiskācija absolūtā vairumā gadījumu saistāma ar noziedzīgi iegūtās mantas, noziedzīga nodarījuma izdarīšanā izmantotas vai tā rezultātā izgatavotas mantas konfiskāciju, praktiski nekad tā netiek attiecināta uz legāli, t.i. likumīgi iegūtu īpašumu
- izņēmumi, kad konfiskācijai var pakļaut arī likumīgi iegūtu mantu ir tikai tad, ja tā tiek konfiscēta kā ekvivalents nelikumīgi iegūtai vai izmantotai mantai, kuras konfiskācija kādu iemeslu pēc nav iespējama

Krimināltiesiskā konfiskācija - ārvalstis

- mantas konfiskācija daļā valstu iespējama arī tad, ja kādu iemeslu pēc nav iespējams notiesājošs spriedums vai lietu izlemts atrisināt citā veidā (piemēram, ja vainīgā persona mirusi vai lieta tiek atrisināta ārpusstiesas veidā, piemēram, izbeidzot to uz nereabilitējoša pamata)
- trešo personu mantas konfiskācija iespējama ārkārtīgi reti, pamatā saistot tās iespējamību ar to, ka trešā persona mantu ieguvusi bezatlīdzības ceļā, zinājusi par tās noziedzīgo izcelsmi vai izmantošanu noziedzīgā nodarījumā u.tml.
- īpaši tiek aizsargātas cietušo tiesības saņemt kompensāciju vai nu norādot, ka kompensācijas samaksai nepieciešamā manta nav konfiscējama vai arī, ka no konfiscētās mantas sākotnēji jāsedz kompensācija
- īpaši tiek uzsvērtā samērīguma un lietderīguma izvērtēšanas nepieciešamība mantas konfiskācijas piemērošanas situācijās

Krimināltiesiskā konfiskācija – ECT

- viens no atslēgas jautājumiem katrā individuālajā gadījumā ir jautājums par šo vispārējo interešu esamību un ievērošanu, pretstatā indivīda tiesībām uz īpašumu
- saskaņā ar ECT atziņām mantas konfiskācija ir iespējama, taču gan tās tiesiskajai bāzei, gan piemērošanai jāatbilst stingri izvirzītiem kritērijiem. Svarīgākie no tiem saistāmi ar to, ka konfiskācija var notikt tikai uz likuma pamata, kurš ir pietiekami skaidrs un konkrēts. Respektīvi, likumā ir skaidri jānedefinē visas tās situācijas, kad personas īpašums var tikt atsavināts bezatlīdzības ceļā. Otrs – taisnīgai ir jābūt konfiskācijas piemērošanas procedūrai. Tas savukārt, pirmkārt saistāms ar to, ka vienmēr ir jāizvērtē cik samērīga un atbilstoša katrā konkrētā situācijā ir mantas konfiskācija. Otrkārt, mantas konfiskācijas piemērošanas procesa laikā personām, attiecībā uz kuru mantu šī konfiskācija varētu tikt vērta, ir jābūt nodrošinātām ar pietiekamām procesuālajām garantijām, lai varētu efektīvi aizsargāt savas tiesības